

ByTegn

En dag fik jeg øje på dem. Det var i Ole Rømersgade. Jeg stod ved siden af en indgangsdør og havde netop ringet på. Spredt ud over den røde murstensflade var der mængder af tegn, ridser, figurer, bogstaver og krimskrams. I de små, let oversete billeder så jeg en sælig udtrykskraft i streger og motiver.

Umiddelbart dukkede et par spørgsmål op: - Hvor gamle er de mon? - Hvem har lavet dem? Et Facebook-opslag gav hurtigt svar. Både i gruppen 'Gamle Århus' og 'Skjulte steder' dukkede beretninger op om, at der var tale om en slags 'tidsfordriv', 'datidens graffiti', som blev til, når 'man bare stod og hang alene'. Og: 'jeg ødelagde mors neglefil, da jeg skrabede hundens navn et sted på Trøjborg' eller 'vi lavede tegn, fordi vi legede spioner'.

Ud over at vi har med billeder at gøre, vil jeg mene, at der tale om en kulturel praksis, der gav mening for den enkelte og for børn og unge imellem. Senest har jeg med interesse og på temmelig ustruktureret vis set tegn på Ringkøbingvej, i Vesterbrogade og Nørre Allé, ved Havnearbejdernes Boligforening i Ny Munkegade, tillige som nævnt i Ole Rømersgade og endelig omkring Fynsgade 17.

På den sidste adresse finder vi galleriet Hjemme igen. Også der dukkede ridser og tegn op på facaden. Yderligere ansporet af planer om en udstilling gik jeg over på den modsatte side af Fynsgade, hvor Bakkegårdens karreer rejser sig. Der mødte mig en del - og dog spredte tegn. Herunder et par lovende udsagn, nemlig: 'ASS' og 'NÆGTER'.

En bred trappe førte op til en indre gård, og jeg stod med brillernes læsefelt stærkt fokuseret på murstenene i en indgangsniche. Mens jeg fotograferede, åbnede en beboer hoveddøren. Jeg forsøgte en anelse anspændt at gøre rede for min mission der i eftermiddagstusmørket, og hun svarede straks imødekommende: - Gå om bagved, dér er rigtig mange tegn.

Det gjorde jeg så. Og nu kan resultatet ses som en del af ByTegn hos Hjemme igen!

Hvad er mon på færde på murstensvæggene? Jeg har udarbejdet et udkast til en genreoversigt. Det hele er uhyre foreløbigt og temmelig svagt underbygget fx med hensyn til hvor mange tegn, der kan danne grundlag for en genre. Genre-forslaget kommer her:

Initialer og dateringer. De er meget hyppige. Den datering, der er ældst i mine observationer og dokumentationer, går tilbage til 1933. Den nyeste: 1977.

Genstande. Der er eksempler på tegning af et skib, huse i et par varianter og endelig en spand. Det er meget præcise og omhyggeligt udførte konturtegninger.

Spil. Jeg har set to eksempler på kryds og bolle-spil. Vi har at gøre med en spilstatus, der står bevaret til eftertiden. Det virker humoristisk og underfundigt.

Symboler. En stjerneformet figur ses på nogle vægge. Tillige er der hjerter - og hjerter med pil, der peger op eller ned. Antageligvis tegn på hhv. lykkelig eller ulykkelig kærlighed?

Skriblerier. De kan være nøje tilpasset stenens format: fx parallelle streger diagonalt på stenen. Eller vi har at gøre med tilsyneladende tilfældige mønstre og bearbejdninger af stenens overflade. Der sker øjensynligt en afprøvning af materialemodstanden; en stædig udfoldelse, der er kombineret med kropslig overskudsenergi? Alternativt handler det om slidspor eller oprindelige mærker fra processerne på teglværket, hvilket dog ikke fjerner de stærke billedmæssige kvaliteter.

Sletning/overskrivning. Jeg har set en del skrift, der er bearbejdet, så det oprindelige navn i stenen er delvis væk.

Om det er ophavsmandens, der har fortrudt sit arbejde, er ikke til at vide. Alternativt har vi eventuelt med rivalisering at gøre? Fx 'Jesper' (overstreget) og: 'FARLIG'.

Dril. Nogle sten gør opmærksom på, at en person angiveligt har lus. Andre steder gåes der direkte til sagen med øgenavne. Fx: 'ERIK FLÆSKESTEG' og 'Skøre Jan'. I en af de fine beretninger, jeg har modtaget, forlyder det, at et venligt drilleri bestod i, at man skrev hinandens navne.

Det frække. Her har vi fx at gøre med en kort, direkte indridsning, som formentlig har gjort indtryk i det sociale felt omkring murvæggene; nemlig 'KUT'! Et andet - og nyere udsagn antager jeg - tilføjer et lakonisk 'ASS' til den ellers ret bare facade.

Begivenheder og aktualitet. På Bakkegårdens bagvæg fandt jeg en tydelig henvisning til De Olympiske Lege i 1954. Det kan undre, idet der ikke var en olympiade dette årstal, men der afholdtes dog VM i fodbold og en olympiade i skak. Derudover blev Kunstkonkurrencer ved OL opgivet i 1954 (oplyser Wikipedia).

Huller. En beretning fortæller om et hul, der blev til ved udboring med en ispind - det skete tilmed helt uden nogen forklaring (hvilket jeg anser for at være positivt). Vi møder her en særlig subvariant inden for ridsekulturerne; nemlig meget tålmodige borearbejder. En analogi til bronzealderens skåltegn er nærliggende, men formentlig aldeles uholdbar og fortænkt.

Det kan tænkes, at lufthuller i stenene, der er opstået under forarbejdningen på teglværket, har dannet et godt udgangspunkt for borerne.

Afmærkninger. En af beretningerne om indridsninger i mursten anfører, at spion-tegn var en del af de sociale udvekslinger på murstenene. Jeg kan ikke oplyse hvilke typer tegn, der er tale om, da de stadigvæk er hemmelige.

En beretning på Facebook fortæller, at arbejdsløse, der bad om - og fik en skilling - afmærkede giverens dør med en stjerne.

Hyldest og kærlighedserklæringer i tekst. Afslutningsvis vil jeg fremhæve et udsagn, der er fordelt over fire mursten: 'Far er sød'. Det er Bo, 5.B, som skriver. Drengen har taget sig tid til at ridse så stort, så dybt og sikkert.

Genrebestemmelsen over tegnene i byen skal ikke være kategorisk og afgrænsende. Den skal ej heller afsluttes. Det vil ikke være i overensstemmelse med by-tegnes natur, at de underkaste analyse og endelig bestemmelse. De ydmyge billeder udgør en insisterende, livfuld og overset del af byens visuelle liv.

Murstenene med deres ridser - samt borehuller - danner en utæmmelig understrøm i byen. Nogle af billederne blev angiveligt til, uden at pigen eller drengen, der førte neglefilen, sømmet, nøglen eller ispinden rigtig vidste, hvorfor det skete.

Vi forbinder måske det, at 'noget giver mening' med fx ro, fylde og ståsted. Men for barnet eller den unge handlede det nok også om mening af anden slags; de befandt sig i en stund mellem impuls og insisteren, en stille fryd, der kom indefra i kroppen og ud i en gøren ... 'jeg mærker muren'

LH nov.-21

Tak til skribenter på Facebook for beretninger og erindringer.

Samt tak til beboere og erhvervsdrivende i Ringgården for imødekommenhed.

ByTegn v. Lars Henningsen og Hjemme igen

v. Anne Dyhr og Christian Schmidt-Møller. Fynsgade 17, Århus. December 2021.